

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра міжнародних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Майя НІКОЛАЄВА)

“_____” _____ вересня _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Україна в системі міжнародної безпеки»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти Другий (магістерський)

Галузь знань: 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

(код і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Робоча програма навчальної дисципліни «Україна в системі міжнародної безпеки».— Одеса: ОНУ, 2022. – 15 с.

Розробники: **Максименко Ірина Володимирівна, к. політ. н., доцент**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол № 1 від. “29” серпня 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Погоджено із гарантом ОПП Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

_____ (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Протокол № 1 від. “30” 08 2022 р.

Голова НМК _____ (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол № _____ від. “ _____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол № _____ від. “ _____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів –3 годин –90 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>29 Міжнародні відносини</u> Спеціальність <u>291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u> Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	<i>Обов'язкова / Дисципліна вільного вибору</i>	
		Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	-й
		Семестр	
		2-й	-й
		Лекції	
		20 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
60 год.	год.		
у т.ч. ІНДЗ*: - год.			
Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є розгляд теоретико-практичних засад зовнішньої політики України в сфері безпеки на регіональному та глобальному рівнях.

Завдання курсу полягають у вивченні студентами: теоретико-методологічних засад дослідження міжнародної безпеки та її рівнів, ролі міжнародних організацій у формуванні та підтримці міжнародної безпеки; нормативно-правових та інституційних засад реалізації політики безпеки України; підходів української держави до проблем безпеки в рамках ООН та ОБСЄ; місце України в системі євроатлантичної та європейської систем міжнародної безпеки; особливостей двостороннього співробітництва України в сфері безпеки та оборони.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

1. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог (ІК).

2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності (СК.02).

3. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному (СК.05).

4. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України (СК.09).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

1. Знати та розуміти природу, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики (РН.01).

2. Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем (РН.07).

3. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій (РН.09).

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дослідження глобальної та регіональної систем безпеки

Тема 1. Сутність безпеки у сучасних міжнародних відносинах

Наукова та політична актуальність курсу «Україна в системі міжнародної безпеки». Предмет, методи та основні завдання курсу. Сучасні світові процеси (глобалізація та регіоналізація міжнародних відносин) та їх вплив на сутність безпеки. Базові та сучасні концепції міжнародної безпеки. «Національна безпека», «регіональна безпека» та «міжнародна безпека». Сутність системи міжнародної безпеки. Сучасні загрози та виклики національній та міжнародній безпеці. Місце України в системі міжнародної та регіональної безпеки.

Тема 2. Роль міжнародних організацій в формуванні та підтримці системи міжнародної безпеки

ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток. Органи ООН з підтримки миру та безпеки (Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Міжнародний суд ООН). Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації. Пріоритетні напрямки діяльності ОБСЄ з підтримки безпеки та миру. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки. Еволюція концептуальних засад НАТО у

постбіполярний період. Роль Європейського Союзу в системі міжнародної безпеки. Особливості реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС на сучасному етапі.

Змістовий модуль 2. Місце України у сучасній архітектурі системи безпеки

Тема 3. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України

Підходи України до визначення національної та міжнародної безпеки: аналіз основоположних документів. Класифікація викликів та загроз національній безпеці. Стратегічні цілі та основні завдання політики національної безпеки української держави. Воєнно-політичні аспекти національної безпеки України. Підходи України до посилення безпеки на національному та міжнародному рівнях. Пріоритетні напрямки реалізації зовнішньої політики України у сфері безпеки та захисту національних інтересів. Повноваження та компетенція органів влади в Україні в сфері безпеки.

Тема 4. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ

Пріоритетні питання діяльності України в ООН. Проблема реформування ООН та позиція України. Україна та ОБСЄ в контексті трансформації системи міжнародної безпеки.

Інтереси України щодо участі в операціях з підтримки миру. Нормативно-правове регулювання миротворчої діяльності України: національний та міжнародний контекст. Місце України в міжнародних миротворчих силах, зокрема під егідою ООН та ОБСЄ.

Тема 5. Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки

Україна в системі європейської безпеки. Взаємодія Україна - НАТО. Співробітництво України та ЄС в сфері безпеки.

Безпекове співробітництво України з країнами Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Участь України у врегулюванні конфліктів в Європі: історія і сучасність. Інтереси та підходи України до врегулювання конфліктів в Європі.

Тема 6. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки

Безпека України в контексті діалогу з провідними акторами та стратегічними партнерами: проблеми та перспективи. Діалог Україна-США з питань міжнародної безпеки. Основні напрямки взаємодії в сфері безпеки України з країнами СНД. Співробітництво України з країнами Сходу та Азії в безпекових питаннях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма				Заочна форма				
		у тому числі				Усього	у тому числі			
		Л	П	лаб	Ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дослідження глобальної та регіональної систем безпеки.										
Тема 1. Сутність безпеки у сучасних міжнародних відносинах	14	4	2		8					
Тема 2. Роль міжнародних організацій в формуванні та підтримці системи міжнародної безпеки	12	2	-		10					
Разом за змістовим	26	6	2		18					

модулем 1										
Змістовий модуль 2. Місце України у сучасній архітектурі системи безпеки.										
Тема 3. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України	10	2	-		8					
Тема 4. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ	14	2	2		10					
Тема 5. Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки	17	5	2		10					
Тема 6. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки	23	5	4		14					
Разом за змістовим модулем 2										
ІНДЗ*										
Усього годин	90	20	10		60					

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сучасна система міжнародної безпеки: ключові тенденції, загрози та виклики Питання для обговорення 1. Класичні та новітні підходи до міжнародної безпеки. 2. Еволюція системи міжнародної безпеки в постбіполярний період. 3. Поточний стан системи міжнародної безпеки: актори, центри сили, вузли протиріч	2
2	Тема 2. Україна в системі міжнародної безпеки Питання для обговорення 1. Нормативно-правова основа безпекової політики України 2. Пріоритетні напрямки діяльності України в ООН: історія та сучасність 3. Участь України в ОБСЄ: проблеми та перспективи	2
3	Тема 3. Миротворча діяльність України Питання для обговорення 1. Нормативно-правові засади миротворчої діяльності України 2. Миротворча діяльність України під егідою міжнародних організацій	2

4	Тема 4. Регіональний вимір політики безпеки України Питання для обговорення 1. Особливості регіональної системи міжнародної безпеки 2. Євроатлантичний вимір безпекової політики України 3. Особливості безпекового співробітництва України з ЄС	2
5	Тема 5. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки Питання для обговорення 1. Співробітництво України з країнами ЦСЄ та ПСЄ в сфері безпеки та оборони 2. Чорноморський регіон в безпековій стратегії України	2

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/індивідуальних завдань (рефератів)	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність безпеки у сучасних міжнародних відносинах 1. Сучасні світові процеси (глобалізація та регіоналізація міжнародних відносин) та їх вплив на безпеку. 2. Класичні концепції міжнародної безпеки.	8
2	Тема 2. Роль міжнародних організацій в формуванні та підтримці системи міжнародної безпеки 1. ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток. Органи ООН з підтримки миру та безпеки (Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Міжнародний суд ООН). 2. Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації. Пріоритетні напрямки діяльності ОБСЄ з підтримки безпеки та миру. 3. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки. Еволюція концептуальних засад НАТО у постбіполярний період. 4. Роль Європейського Союзу в системі міжнародної безпеки. Особливості реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС на сучасному етапі.	10
3	Тема 3. Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики безпеки України 1. Основоположні документи в сфері безпеки: аналіз ключових положень. 2. Загрози та виклики національній безпеці України. 3. Суб'єкти забезпечення національної безпеки та їхні повноваження.	8
4	Тема 4. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ 1. Україна та режим ядерного нерозповсюдження 2. Підходи України до боротьби з міжнародним тероризмом 3. Участь України у міжнародних програмах з підтримки міжнародної безпеки. 4. Позиція України щодо конфліктів на пострадянському просторі.	10
5	Тема 5. Україна в європейській та євроатлантичній системах	10

	<p>безпеки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив геополітичного положення України на її підходи до безпеки. 2. Регіоналізація безпекової політики України. 3. Аналіз нормативно-правових засад безпекового та оборонного співробітництва України з НАТО та ЄС. 	
6	<p>Тема 6. Двостороннє співробітництво України в сфері безпеки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив зовнішніх чинників на безпекове співробітництво України: основні тенденції та наслідки. 2. Проекти безпекового співробітництва в рамках ЦСЄ після «холодної війни»: причини невдач 3. Безпекові питання у відносинах України з країнами Сходу та Азії 	14
	<p>До самостійної роботи відноситься: підготовка до практичних занять; написання рефератів/есе. Теми рефератів/есе студенти отримують на початку вивчення дисципліни.</p> <p><i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.</i></p> <p><i>Обсяг реферату: 15 сторінок.</i></p> <p><i>Характеристика змісту:</i> за змістом навчальної дисципліни.</p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання:</i> основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формувати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обгрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії. Для оформлення виносок у тексті прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA.</p>	
	Разом	60

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

10. Методи контролю

Методи поточного/періодичного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Підсумковий контроль. Іспит (в усній формі).

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка за національною шкалою

Здобувач освіти

Відмінно

Теоретична підготовка

Практична підготовка

у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями

глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі

Добре

достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і

правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання

	систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки	
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття «національна безпека», «регіональна безпека» та «міжнародна безпека».
2. Концепції міжнародної безпеки.
3. Система міжнародної безпеки: визначення поняття та типологізація.
4. Глобалізація та міжнародна безпека.
5. Класичні підходи до проблем міжнародної безпеки.
6. Сучасні підходи до міжнародної безпеки.
7. Сучасні загрози та виклики міжнародній безпеці.
8. Роль міжнародних організацій в формуванні системи міжнародної безпеки.
9. Міжнародні організації та міжнародна безпека на сучасному етапі.
10. Місце України в системі міжнародної безпеки: методологія дослідження.
11. Концептуальний вимір політики України щодо проблем міжнародної безпеки.
12. Безпека України в контексті сучасної трансформації системи міжнародних відносин.
13. Нормативно-правові акти України з питання безпеки.
14. Загрози та виклики національній безпеці України.
15. Національна безпека України: вплив внутрішніх та зовнішніх чинників.

16. Вплив геополітичного положення України на її підходи до безпеки.
17. Засади, пріоритети та напрями забезпечення національної безпеки України.
18. Цілі, завдання та пріоритети державної політики з питань національної безпеки.
19. Пріоритетні питання діяльності України в ООН на сучасному етапі.
20. Миротворча діяльність України.
21. Пріоритети діяльності України в ОБСЄ.
22. Україна в системі європейської безпеки.
23. Співробітництво Україна – НАТО в сфері безпеки та оборони.
24. Співпраця України та ЄС в сфері безпеки.
25. Регіоналізація безпекової політики України.
26. Співробітництво України з країнами ЦСЄ в сфері безпеки.
27. Участь України в безпекових механізмах Південно-Східної Європи.
28. Чорноморський регіон в безпековій політиці України.
29. Участь України у врегулюванні конфліктів. Ініціативи України з врегулювання Придністровського конфлікту.
30. Україна та режими ядерного нерозповсюдження контролю над озброєнням.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний/періодичний контроль						Індивідуальне самостійне завдання	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1 (поточний контроль на лекціях та практичних)		Змістовий модуль 2 (поточний контроль на лекціях та практичних)						
T1	T2	T3	T4	T5	T6			
5	5	5	5	5	5	30	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C	задовільно	
70-74	D		
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Максименко І. В. Силабус курсу «Україна в системі міжнародної безпеки». Одеса: ОНУ, 2022. 5 с.
2. Максименко І. В. Україна в системі міжнародної безпеки. Методичні вказівки. URL: <http://onu.edu.ua/uk/structure/institutes/isn/interrelations/mag055>

14. Рекомендована література

Основна

1. Асиметрія міжнародних відносин / За ред. Г. М. Перепелиці, О. М. Субтельного. К.: Видавничий дім «Стилос», 2005. 555 с.
2. Бжезинський З. Україна у геостратегічному контексті. К., 2006. 102 с.
3. Горбулін В. П., Шевцов А. І. Шляхи зміцнення національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2010. № 1 (38). С. 6-16.
4. Євроатлантична інтеграція України: глобальний та регіональний виміри / Коваль І.М. та ін.. Одеса: «Астропринт», 2008. 142 с.
5. Лоссовський І.Є. Дипломатичні пріоритети України в протистоянні російській агресії. *Стратегічна панорама*. 2019. № 1-2. С. 5-19.
6. Максименко І.В. Врегулювання криз та конфліктів як інструмент безпекового співробітництва ЄС та України. *Вісник ОНУ. Серія Політичні науки*. 2018. Т. 23. Вип. 2 (31). С. 53-68.
7. Смолянчук В. Ф. Системні засади національної безпеки України. *Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*. 2018. №2(37). С. 107-126.
8. Трансформація національних концепцій безпеки як відповідь на нові глобальні та регіональні виклики і загрози: досвід України та НАТО : зб. міжнар. конф. / упорядн. В.Ю. Цюкало, М.О. Паламарчук, В.О. Семененко; за заг. ред. К.А. Кононенка. К.: НІСД, 2012. 80 с.
9. Buzan B., Hansen L. *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press, 2009. 398 p.
10. Gerasymchuk S. *Ukraine and China: growing mutual interest amidst increasing international turbulence*. *UA: Ukraine-Analytica*. 2019. №1(15). P. 7-14.
11. Klymenko I. *Torn Asunder from Within: Ukraine and the Lessons for Global Security*. *Connections*. 2016. Vol. 15, No. 1. P. 45-56
12. Larrabee S.F. *Russia, Ukraine, and Central Europe: the Return of Geopolitics*. *Journal of International Affairs*. 2010. Vol. 63, No. 2. P. 33-52.
13. Lossovskiy I. *Some elements of strategy and prospect of Ukraine's relations with the countries of the East Asian region*. *UA: Ukraine-Analytica*. 2019. №1(15). P. 15-22.
14. *Modern Geopolitics as a Challenge for International Security* / Eds. Oleksandra Kordonska, Rostyslav Romaniuk. Lviv-Olsztyn: Ivan Franko National University of Lviv, 2018. 192 p.
15. Wæver O. *Politics, Security, Theory*. *Security Dialogue*. 2011. August-October. Vol. 42. № 4-5. P. 465-480.

Додаткова

1. Воротнюк М. О. Стан і перспективи військово-технічної співпраці між Україною і Туреччиною. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 40-46.
2. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: навч. посіб. К.: Либідь, 2009. С. 194-344.
3. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози. К.: Центр вільної преси, 2006. С. 9-27; С. 53-70; С. 332-349; С. 373-383.
4. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія*. Київ: НІСД, 2019. 560 с.
5. Стратегічні пріоритети політики України в Чорноморському регіоні : аналітична доповідь, матер. кругл. столу / М.О. Воротнюк, А.М. Захарченко, І.В. Максименко та ін. ; за

ред. А.О. Филипенка ; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегічн. досліджень у м. Одесі. Одеса: Фенікс, 2013. 168 с.

6. Bond I. The EU, NATO and Ukraine: Prospects for Future Co-operation. *The War in Ukraine: Lessons for Europe*. / Artis Pabriks, Andis Kudors (eds.). Riga: University of Latvia Press, 2015. P. 127-145.

7. Dubský Z., Havlová R.. European Security Organisations in the Conflict in Ukraine. *Central European Journal of International and Security Studies*. 2017. Vol. 11, № 1. P. 31-57.

8. Fedorenko K., Umland A. How to Solve Ukraine's Security Dilemma? The Idea of an Intermarium Coalition in East-Central Europe, August 30, 2017. URL: <https://warontherocks.com/2017/08/how-to-solve-ukraines-security-dilemma-the-idea-of-an-intermarium-coalition-in-east-central-europe/>

9. Kushnir O. Why great national ideas end up on the backstage of regional politics. *The New Eastern Europe*. 2017. July 6. URL: <http://neweasterneurope.eu/2017/07/06/why-great-national-ideas-end-up-on-the-backstage-of-regional-politics/>

10. Maksymenko I., M. Vorotnyuk Conflicts and Security Threats in the Wider Black Sea Region. "Favorita Papers" of the Diplomatic Academy of Vienna, Special edition 2008 "Black Sea Calling" / Ed. M. Sully. Vienna : Diplomatic Academy of Vienna, 2008. P. 72-77.

11. Maksymenko I. Is Neutrality a Solution for Ukraine's Security? *Ukraine after Euromaidan: Challenges and Hopes* / Eds. V. Stepanenko, Y. Pylynskyi. Bern: Peter Lang, 2014. P. 115-124.

12. Noack D. X. Politics of Neutrality in the Post-Soviet Space: A Comparison of Concepts, Practices, and Outcomes of Neutrality in Moldova, Turkmenistan, and Ukraine 1990-2015. *Notion of Neutralities* / Eds. P. Lottaz, H. R. Reginbogin. London, 2019. P. 267-288.

13. Nuclear History of Ukraine / Ed. P. Sinovets. Springer Nature Switzerland AG, 2022.

14. Shelest H. What is the Future for Navy Cooperation in the Black Sea? *UA: Ukraine Analytica*. 2016. № 3(5). P. 56-61.

15. Strategic Culture and Foreign Policy of Ukraine / Eds. Koval I., Brusylowska O., Dubovyk V. Odessa: ONU, 2017. 262 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Законодавча база Верховної Ради України. URL: www.zakon.rada.gov.ua
2. Інститут світової політики. URL: iwp.org.ua
3. Міністерство закордонних справ. URL: www.mfa.gov.ua
4. Місія України при НАТО. URL: <http://nato.mfa.gov.ua/ua>
5. Національний Інститут стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua
6. Постійне представництво України при ООН. URL: <https://ukraineun.org/>
7. Представництво ЄС в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk
8. Рада національної безпеки та оборони України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/>
9. Українська призма: Рада зовнішньої політики. URL: <http://prismua.org/>
10. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/>